

Rollspel Gärde gästgiveri 1824

Erfarenheter och tips från Torgård Notelid historielandsvecka 2012 i Gärde gästgiveri.

Exempel på mottagande av ströbesökare:

Jag tog rollen som pigan Märet.

När besökarna anländer försöker jag stöka på ordentligt i vardagsstugan:

Jag diskar, värmer vatten vid spisen, rör i en gryta med gröt eller kokande buljong (ger lukt), lagar kams (bakar en kornmjölsdeg som jag plattar ut små plattor av för senare kokning i saltat vatten eller vassla, bär in vatten, slänger ut vatten, sopar, kardar ull vid spisen, späntar stickor, rostar kaffebönor i spisen (finns i rosten) – tycker det är för många som mal kaffe annars så undvek det, bär saker fram och tillbaka och ut i kammaren, dukar av och fram, bäddar – allt för att se upptagen ut!

När gästerna kommer in hälsar jag Guss fre och välkommen! Och frågar om de kommit för att ta in på **gästgiveriet** här i Gärde i Brunflo (ev med tillägg 1824 om de verkar mycket förvirrade). De tvekar ofta så jag visar runt och försäkrar dem om att det är ett välskött ställe. Ja, det är ju lag på att det ska finnas gästgiverier **varannan mil**. Vardagsstugan är till vanligt folk med halmmadrass och fälltäckor för 1 riksdaler och finkammaren med lakan både över och under för 3 riksdaler. Och så kan man beställa ljus och brasa förstås. Här är rent och lusfritt. Bra ställe.

Men man måste förstås ha **pass** – det har de väl? Bra, för vi vill ju inte ha in löst folk och tiggare i bygden! Dagboken måste de ju skriva in sig i – det ska ju alla som passerar. Visar den och vad man ska anteckna och hur man skriver in datum och vårt år 1824. Undrar om de är skrivkunniga och inflskar kanske att läskunnigheten nog är mer utbredd här i bygden (man måste ju klara **husförhören**...). Ja, men hur har de det med **hästar**? Vill de leja gästgiveriets eller har de egna? Jaså har de egna! Bra för det är ju så att gästgiveriets båda hästar är ute på skjutsning (häradsskrivaren och hans sällskap har ju just lämnat matbordet). Så hade de genast velat ha hästar skulle vi behövt kalla på reservhästarna som bönderna är skyldiga att ställa upp med. Och det brukar ju inte vara populärt hos bönderna. De behöver ju hästarna i arbetet. Ja, och just nu är det ju Lindgrens som ska stå för reserven och han är ju så fasligt argsint så en vill ju inte gärna gå dit... Men det var ju tur att ni inte behövde någon häst.

Jag berättar ofta också lite om mat och att de kan beställa **husmanskost** eller **en finare måltid**. Med eller utan **sup**. (Se under mat.) Här kan man sticka in något om **potatis** och hembränning av potatisbrännvin och visa brännvinspannan, fråga om besökarna äter potatis och spekulera i hur bra den nya grödan är. Jag brukar också berätta att vi oftast blandar agn och bark i brödet och att **nödår** ofta inträffar.

Någonstans passar jag gärna in att de ska uppmärksamma att ingen skrivit nedsättande kommentarer om gästgiveriet. Nej, det är ett välskött ställe minsann! Ja, en eller annan kommentar om de dåliga vägarna kommer ju förstås ofta. Berättar lite om att bönderna måste sköta **vägarna** och hur betungande det är i en glesbefolkad bygd som denna...

Allt detta prat kan ske i olika ordning beroende på hur det faller sig och vad besökaren verkar intressera sig för. Alla får inte med sig allt men det som verkar passa in och de verkar vilja ta till sig.

När vi kommer förbi helgdagsstugan (som en del ibland tror är finkammaren) så brukar jag säga något om att detta är vår helgdagsstuga. De allra flesta bönder har ju en **vardagsstuga** och en **helgdagsstuga**. I vardagsstuga sover, äter och arbetar vi medan helgdagsstugan är till högtider och kalas. Ja, och dessutom kan det hållas **ting** här ibland. Det passar ju bra med de fina målningarna i taket. Här brukar jag gå in och peka på guds allseende öga (triangeln i taket) under vilken den anklagade brottslingen står. Och på stolen där häradshövdinge Montelius sitter och bänkarna åt nämndemännen. Sedan undrar jag om de hört om det senaste tinget. Med Jonas Stridsberg som stal i en kyrka. Det var ju alldeles oerhört...

Jag berättar om målet och hur det gick och kanske lite om **straff och fattigvård** (Jonas auktioneras ju bort).

Ibland kan jag även visa matkällaren i ytterkammaren och säga att jag ju vet att folk brukar tycka den är lite spännande eftersom det faktiskt suttit en eller annan brottsling där i väntan på sin dom. Men annars är det ju bara en vanlig matkällare...

Om någon undrar över övriga hushållet brukar jag meddela att gästgivaren farit för att ordna med mer brännvin (*jag tror att det kunde förekomma*)- Ja äldsta dottern Britta ska ju **gifta sig** i sommar så det går nog åt... Drängarna har farit på skjultning (häradskrivaren). Gästgivarmor blev kallad till grannen Lindgrens av deras förtvivlad piga. Ja, de kanske har hört det att det ständigt är ett sådant liv och kiv i det hushållet, makarna kan då rakt inte hålla sams och de har till och med tillfogat varandra blånader. Gästgivarmor skulle försöka medla... Men hur det ska gå det vet ju ingen och utan **man och kvinna** på en gård kan man ju inte klara sig. Och det gud fogat samman det kan ju ingen annan skilja åt... Håhåhajajaj...

Som avsked säger jag att jag ska ordna med det rum och/eller den mat de beställt. Eller hästskjuts. Kom bara tillbaka sedan ni sett på bygden, det finns en vacker kastal vid kyrkan... Eller om de inte beställt alls så säger jag bara välkommen tillbaka en annan gång, trevlig resa eller hälsa länsman som bör lite längre söderut, eller akta er för de dåliga vägarna ...

Till utläningar säger jag detsamma fast på engelska om ingen annan besökare är där eller tar hjälp av andra besökare som tolk om någon svensk är där (brukar bli roligt). Om det kommer tyskar brukar jag tycka att det är lite kul ibland att tala om tysken Arndt som reste i Jämtland 1804 och for förbi Gärde. Arndt skulle ge ut en reseskildring sa han, så en dag i framtiden kan man nog läsa om oss. Kanske har de rent av redan läst den? (en besökare hade faktiskt det) (Arndt tyckte om det hederliga, trevliga och hantverksskickliga folket men klagade mycket på vägarna).

Exempel på mottagande av historievandring

Liknande upplägg och samtalsämnen som ovan.

Vandringen kommer ca 14.20 från Thomé-hållet och är handikappsanpassad så gruppen ska tas emot utomhus bara.

Jag brukar lurpassa innanför dörren och när gruppen kommer så är jag på väg ut med något jag skakar, håller ut eller dylikt. Eller så ropar jag efter lillpigan Elin. Av en händelse så stöter jag på de resande i vandrargruppen utanför dörren.

Är det mycket folk bli man förstas häpen över så mycket resande mitt i sommaren. Det är ju rent av som mitt under värsta gregorietid, då alla ska till markna'n i mars! Jag frågar om de tänkt sig att ta in på gästgiveriet och det ska de förstas. Jag niger igen och hälsar välkommen till Gärde gästgiveri. Förstår ju att det är fint folk som är ute och reser mitt i sommaren. Men vi har ju bara en finkammare. Berättar om den bättre sängen med lakan där för 3 riksdaler och hur man annars sover på halmmadrass med fäll i storstugan för 1 riksdaler. Låter gruppen avgöra vem som ska ha finkammaren. Men alla ska nog få ligga bra ändå, ska lägga ut plankor till extraloft etc...

Hör mig för om någon ska vidare direkt och behöver hästar med en gång. Om ja, blir jag lite orolig över att behöva meddela argsinte Lindgrens det – han som står på tur att stå för reservhästen. Knuffar till vandraren och låstas att hon mycket väl vet hur det är ställt i den gården med allt kiv och split mellan makarna. Ja, i morse kom pigan och ville ha hjälp att skilja dem åt. Hur ska det gå... Etc. (Om nej, så vänder jag på det och är lättad att inte behöva träffa Lindgrens... etc.)

Ja, så var det detta med maten. Har de tänkt sig vanlig husmanskost eller ett bättre mål? Jag låter dem studera matsedel. Ibland frågar de vad det kan vara för mat och jag säger att husmanskost är kams, med vitsås och fläsk och bättre mat – ja, då vankas det både fisk och kött och soppa och ostar och annat gott (lite svävande). Ojjar mig lite över att finfolket verkar vilja ha färskkött, det är ju som att äta

på fattigdomen att behöva ta till färskköttet. Brödet är bra tillägger jag – i år är det bara lite agnar i brödet och ingen bark. Inte alls som det kan vara ibland när det varit nödår som ju händer både nu och då. Näddå, de ska få så bra mat så.

Och så vill de förstås ha en sup till maten, eller?

Medan gruppen funderar brukar jag plötsligt få syn på en i gruppen som jag låtsas känna igen. Men ä de inte provinsialläkare Rissner? Jo, nu ser en ju det. Ja, nu när vi talar om supar så minns en ju hur hemskans illa det vart sist. En bli ju rent skamsen när en tänker på det. Ja, förstår ni (vänd till övrig gruppen) lillpigan spillde ju hela glaset brännvin rätt ner i knät på han. Han är väl inte sinnut på oss än, provinsialläkaren? Inte det, det var ju väl. Men en ska allt bju han på en sup nu direkt som plåster på såren. (Springer in och hämtar brännvin och brännvinsglas och serverar en sup.) Ja, så kan han ju intyga för de andra att det är starka saker och bra brännvin! Visst värmdet det bra i strupen?! Riktigt brännvin brännt på potatis är det. Da vill väl ha en sup allihop kan en tro!

Ja, men då må jag sätta fart och ordna med bäddar och mat. Fast först må en ju höra efter att de resanden har pass med sig. Det är ju som lag på att gästgiverierna ska undersöka det så en inte får in löst folk, tiggare och tjyvar i socknen som ligger oss andra till last! (*Om man hinner kommer man ev här in på lite om ting:* Ja nu sist på tinget som hölls här på gården var det just en sådan tjuvaktiga tiggarpojkar som blev dömd. En 11-årig pojk som hade stulit i självaste kyrkan...) Så det är nog bra att det finns bestämmelser om pass ändå. Men det är klart att en förstår ju att folk i sällskap med provinsialläkare Rissner är ordentligt och hederligt folk (även om de är lite underligt klädda!). Men en må ju fråga i alla fall. Jaså de har pass, ja det var ju för väl.

Ja, men då ska jag genast börja ställa i ordning. Kanske att de resande skulle vilja hälsa på kyrkoherden medan de väntar. Kyrkan ligger bara lite längre fram längs vägen där. Och så kan de ju passa på att titta på den gamla kastalen vid kyrkan. Den är ju berömd. Ja, vad bra, då ställer jag i ordning här så det är uppdukat och klart tills de kommer tebaks. Gussin och välkommen åter om en liten stunn!

(Hastar in i stugan under det att jag ropar till en tänkt person i huset att nu är det brått för nu kommer det en massa resanden...)

Som mansperson på gästgiveriet är det nog lättast att inta gästgivarens roll. Man kan då säga något liknande med ovan: vara allmänt välkomnande och naturligt kunna berätta om hur gästgiveriet drivs. Fast det är förstås inte man själv som ska laga mat och bädda utan "man ska låta pigorna ställa i ordning" i stället.

OBS lite praktiskt:

Eldning: man få bara elda i spisen i vardagsstugan och när man eldar på som bäst bör man inte lämna stugan längre stunder. Om man vill äta lunch en längre stund utanför gården bör man vänta med att elda tills lunchen är klar (men springa på toa fram och tillbaka vid Hackås bör gå bra även med eld i spisen och eldgaller framför). När klockan är ca 15.45 är det bra att sluta elda så att elden hunnit brinna ut tills man ska stänga.

Matvaror: när man går hem om kvällen bör man lägga något (ett tråg med gryta till tyngd t ex) över färbogen så att den inte drar till sig råttor. Smör stoppar jag i ett laggkärl som stå med lock i nedgången till källaren, bröd stoppar jag in i svepasken på matbordet etc. Mjöl finns i en plaståse i skåpet i ytterkammaren.

Tändtickor: finns ju eg inte 1824 så de ligger gömda i korgen på hyllan ovanför dörren in till vardagsstugan.

Fördjupningsmaterial: ligger i skåpet i kammaren.

FAKTA

Gärde gästgiveri 1824

Invånarna på gården:

Gästgiverskan Stina Ersdotter:

Barnfödd på gården som varit i släktens ägo sedan 1500-talet. Har tillsammans med sin man kunnat köpa tillbaka gården 1817 sedan hennes yngre bror Olof (48 år) Ersson som tidigare var gästgivare där vanskött sig så att han supit bort gården som då gick på utmätningsauktion (ca 2000 riksdaler Banco för hela gården) Är skyddsympad mot smittkopporna.

Gästgivaren Olof Olofsson:

Driver gästgiveriet. Troligen ordningsam. Född i byn Lund. Läser bra. Åkermarken är stenig och inte så fruktbar. Arrenderar lite extra mark. Gården har skattekraft av ¼ mantal. Är skyddsympad mot smittkopporna.

Barn:

Brita Olofsdotter (24 år):

Gifter sig 1824 med Olof Olofsson (27 år), dräng i Solberg dit hon flyttar och föder första barnet redan i samma sommar i juli (var alltså gravid som brud). Har trögt minne. Är vaccinerad mot smittkopporna.

Anna Olofsdotter (20 år):

Bor hemma (gifter sig 1828). Är vaccinerad mot smittkopporna.

Olof Olofsson (9 år):

Bor hemma. Läser med färdighet. Är vaccinerad mot smittkopporna.

Pigor:

Elin Jonsdotter:

12 år.

Märet Ersdotter:

äldre (59 år) ogift syster till Stina.

Drängar:

Göran Johansson 20 år

Olof Löfström 33 år

Jonas Olofsson 22 år

Brodde Pehrsson 29 år.

Födorådstagare:

Änkan Anna Jonsdotter, Stinas döde far Erik Olofssons tredje fru. Bräcklig.

Andra namngivna personer och skvallerämnen:

Stinas utfattige bror Olof Ersson:

Olof med 5 levande barn (och två döda under året) var den som tog över gården i Gärde och drev gästgiveriet. Sätter sig i skuld, dricker och vansköter gästgiveriet. Tvingas sälja. Först halva hemmanet till en bonde i Stavre och sedan resten på utmätningsauktion 1817 då han syster och måg tar över. Flyttar som torpare till Hälle (landbonde/dräng/inhyes senare). De två yngsta barnen fick andra förmyndare. Utfattig o kan ej betala skatt 1824. Det berättas att Olof vanskötte sig och en gång 1811 hade greve Gyldenstolpe genom sin hushållerska beställt hästar för avsresa kl 6 på morgonen från Brunflo prästgård men Olof misslyckades både med att få dit egna eller reservens hästar. Olof fick flera piskrapp av greven. Döms 1812 för att ha tagit högre skjutslega än taxan föreskrev. Bötar för det och dryckenskap. Förlorar gästgivar rättigheterna till sergeant Magnus Lindgren.

Grannar:

Magnus Lindgren (47 år):

Närmsta granne, fanjunkare, gästgivare periodvis, bonde. Har problem i äktenskapet med sin hustru Märet Nilsson (34 år) och dotter till Håka i Gärde (gifta sedan 13 år). Har förlorat tre barn under året och har barnen Nils Olof 11 år och Magnus 8 år. Drev gästgiveri sedan Olof Ersson fick ge upp. Tog nyupplåningslån via Hushållningssällskapet. 100 Rd banco.

Vid urtima ting 1824 begär de att få boet delat. De döms att betala böter för osämja och kiv inom äktenskapet och för att ha tillfogat varandra blånader. Han bötar 6 Rdr 40 skilling och hon 9 Rdr 32 skilling.

Pigor Stina 14 år och Brita 40 år och hennes oäkta barn Anna 12 år.

Hustrun verkar vara en elaking som ibland stuckit från hemmet efter bråk, ev otrogen med pastor Nordell. Även tagit bort saker från hemmet (ull). Drack för mkt kaffe och stack från mannen mitt i marknadstider i mars.

Djävul – luder, latsugga.

Legat var för sig under långa perioder men försökt ligga ihop när någon sökt medla. Ej lyckats.

Torpare Jöns Olofsson 25 år. Flyttar under året.
Torpare Anders Andersson (31 år) med fru Ingeborg och 2 barn.

Fältjägare inhyses Anders Gerdlund 32 år med fru Margareta och 4 barn. Utfattig. Kan ej betala skatt.
Fältjägare Jacob Rislund och Olof Östedt.

Kyrkoherde Olof Dillner

Häradshövding Johan Montelius, Sörgård i Brunflo

Provinsialläkare Per Rissler

Kronolänsman I Hofling.

Skomakare Johan Persson

Skräddare Örbom m fl.

Snabbfakta:

Hälsning och tilltal: man hälsar med Guss fre (guds fred) och svarar Gu sinn (gud signe) på den här tiden. Godda etc bör ju också fungera. Som avsked säger man "Gu sinn".

Man duar gärna dem som är i samma ställning som en själv men äldre och ståndspersoner tilltalas i tredje person: "vill mor/häradshövdingen/prostinnan/herrskapet kliva på i stugan? Kanske att mor/häradshövdingen/prostinnan/herrskapet vill ha sig lite gröt..." Etc.

Att byta ut "jag" och "man" till "en" kan också vara ett bra sätt att få det att låta ålderdomligt. "Själv är en ju int så bra på skrivkonsten..."

Elduppörning: Eldstål och fnöske. Tändstickor kommer först senare.

Hushållningssällskapet som bildades 1817 med landshövdingen Mikael von Törne som odförande. Hushållningssällskapet delar bl a ut premier till dem som odlar potatis i större skala (60 tunnor) och till dem som är duktiga på hemslöjd.

Potatis: Odling av potatis har pågått sedan andra hälften av 1700-talet men har först nu börjat bli en viktigare gröda. Att man nu bränner brännvin på potatis har ökat dess popularitet.

Vaccinet: smittkoppsvaccinet är nytt och betyder mycket för att barn ska överleva. Alla gästgivarbarnen är vaccinerade.

Fattighjälp: Man har ingen fattigstuga utan rotehjonsgång/fattigauktion. Man har dock ett nytt spannmålsmagasin i ett kyrkhäbre som man delar ut hjälp från.

Gästgiverier:

Sedan långt tillbaka finns skyldighet i lag för bönderna att se till att det finns gästgiverier och skjutsning mellan dessa längs de större landsvägarna. Gästgiverierna ska ligga med ca 2 mil emellan.

Gästgiverierna var mest till för statliga tjänstmän och handelsresande borgare och annat finare folk. Inte så många tog in på gästgiveri. T ex kom 17 personer i oktober månad till ett gästgiveri. Mest var det nog under mars då många förbönder drog till Gregoriemarknaden på Frösön. Bönder hade inte råd utan tog vanligen in hos andra bönder – utom möjligen just i marknadstider. Då kunde det vara mycket folk som övernattade och man fick ta till bord och lägga extra plankor mellan bjälkarna i taket så att ett extra loft bildades.

1824 får den som tar minst betalt hand om gästgiveriet. Bönderna ska bidra med hö och ställa upp med reservhästar.

Resandeboken: alla som passerar gästgiveriet är skyldiga att skriva in sig i dagboken.

Namn och karaktär (yrke),

Vartifrån och varthän,

Angivelse av om man vill låna gästgiveriets hästar eller reservhästar som bönderna är skyldiga att ställa upp med (håll kan man strunta i, kan vara förlegat). Gästgivaren får inte ta för mycket betalt för skjutsen och den resande får inte köra hästarna för hårt (därför går det inte så fort att ta sig fram – kan ta ca 1,5 timme mellan gästgiverierna).

Resandes anmärkningar ger plats för ris och ros från de resande (ofta klagas på vägarna och kanske även på maten och ölet).

Gästgivarens intygande – här kan gästgivaren besvara kritik och skriva omdömen om gästerna i sin tur. Gästerna måste även de enligt lag bemöta gästgivarfolket med hövlighet och saktmod och vara rädd om deras egendom och hästar.

Dagboken lämnas till länsman varje månad.

Pass: resanden som är okänd på orten eller kommer från ett annat län måste ha ett resandepass som ska visas upp på uppmaning av gästgivaren eller annan behörig persons uppmaning. Tar gästgivaren emot passlös resande får han böta. Tiggare och passlösa ska gästgivaren ta fast och avsända till närmaste länsman.

Väghållningen: det klagas mycket på denna i alla skildringar. Bönderna var skyldiga att sköta varsin vägsträcka. Länet var glesbefolkat och vägsträckorna långa så det var en tung pålaga.

Myntslag: Riksdaler, skilling och runstycken. 1 riksdaler = 48 skilling. 1 skilling = 12 runstycken. Lite krångel är att det finns olika sorters riksdaler (rd banco m fl) men det är överkurs tycker jag.

OBS: det står på prislistan till gården (den man ställer ut vid dörren) Sk/öre över den högra spalten. Detta är fel. Det ska vara riksdaler för den vänstra spalten och skilling för den högra. Övernattning i finrummet kostar alltså 3 riksdaler. (Priset för brasa verkar dock underligt högt – kanske det ska vara skilling och inte riksdaler?)

Priser: Se prislistan som man ställer ut utanför dörren. OBS dock: det står fel myntslag i prislistan till gården – se under myntslag ovan.

Det jag körde mest med var att erbjuda vanligt hederligt folk en sämre säng (halmmadrass på golvet med fäll över i vardagsstugan) för 1 riksdaler eller om de var finare folk en bättre säng i kammaren (det var ju lag på att en sådan skulle finnas) med lakan både över sig och under sig samt täcke för 3 riksdaler. De fick gärna beställa extra brasa och ljus sa jag.

Dessutom kortade jag ned anbudet om mat till frågan om de nöjde sig med husmanskost eller om de ville ha finare mat. Och om de önskade sup eller inte.

Gästgivarparet sover i vardagsstugans säng.

För att leja kärra eller släde kostar 4 runstycken/mil, för vagn 8 runstycken/mil. Efter en häst får bara en person och kusken åka. Annars får man ha två hästar. Man är skyldig att vänta med skjutsen i 4 timmar på den resande om han dröjer.

Mat: man åt 4-5 ggr per dag.

frukost med ordentlig mat (t ex saltsill och potatis) kring kl 7-9,

morgonmål ca kl 11 (välling e d),

middag med stadig mat (t ex kams, pölsa, surfisk, kokt kött, tjockmjölk e d) ca kl 14-15,

kvällsmål med gröt/välling ca kl 19-20 efter avslutat arbete (t ex gröt).

TIPS: jag brukar prata om att det ska bli kams med vitsås och kanske fläsk till mat om jag har som aktivitet att laga kams. Annars är det förstås tacksamt att prata om potatisen som är relativt ny och ju blir en oerhört viktig gröda för Sverige och den folkökning som startar (mycket p g a freden, vaccinet och potäterna). Potatis används också till hembränning (och blir genom det också mer populärt). Man kan peka på hembränningspannan som står ovanpå skåpsängen i vardagsstugan.

Nödår: Det är ofta nödår och man blandar nästan alltid agnar och bark i brödet för att dryga ut.

Det jämtska arbetsåret: finns väl beskrivet i häftet.

Ting: hölls vår och höst samt ibland om något extra inträffat som urtima ting även andra tider. Läs om tingsfall och straff i häftet.

Jonas Stridberg 11 år och brodern Sven 14 år gjorde inbrott i Lockne kyrka och stal glasprismor från ljuskronan i taket. När de försökte sälja dem åkte de fast men Sven rymde. Jonas ställdes inför rätta (jag sa att det hänt i våras under senaste tinget). Häradshövding Johan Montelius dömde tillsammans med nämndemännen. Jonas stod under guds allseende öga (triangeln i taket) under rättegången och Montelius satt i stolen under guds ande (fågeln i taket). Straffet skulle nog blivit spöstraff om han varit vuxen men eftersom han var så ung så dömdes Jonas att med riset näpsas samt blev därefter utauktionerad på socknen och fick komma till en bonde (Halvar Jonsson i Hån) som kunde lära honom herrans tukt och förmaning (prata om fattiguaktioner m m). Föräldrarna var satt nämligen båda på häkte för tjuvnad och kunde inte ta hand om honom.

Stöld ses som väldigt illa.

Straffen har dock mildrats under de senaste 50 åren. Under Gustaf III avskaffades en del dödsstraff, bl a då det gällde fjärde resan stöld (stöld för fjärde gången). För grov stöld kunde man i stället dömas till fästingstraff om man var man och om man var kvinna eller ålderssvag man till spinnhusarbete. För mindre allvarliga brott utdömdes ofta böter som kunde omvandlas till ris för kvinnor och spöstraff för män. Man kunde också få fängelse på vatten och bröd om man var lite skröpligare. Även uppenbar kyrkoplikt kunde utdömas vid stöld. De vanligaste brotten i Brunflo enligt tingsprotokollen och saköreslängderna är 1824 stöld, slagsmål och osedligt uppträdande. Straffen var böter och uppenbar kyrkoplikt.

Avvittringen: avvittringen pågår, påbörjades 1822 då lantmätare A Thunell började göra uppmätningar. Kronans mark skulle skiljas från enskildas och svaga hemman skulle få del av kronans marker. På kronomark som blev över skulle kolonisation och uppodling kunna ske. Laga skifte sker först 1830-talet i Brunflo.

Jämtlands län: bildades 1810 av Jämtland (som tidigare hört till Västernorrland) och Härjedalen (som tidigare hört till). I Jämtland (län eller landskap?) finns ca 32 000 invånare. Landshövdingen heter M von Törne.

Östersund: en mycket liten stad, mer lik en by 1824 med ca 300 invånare, grundad 1786.

Brunflo socken: här finns ca 800-900 invånare **1824**. Gärde by ligger ca 2,4 km från kyrkan. Närmsta byar är Berge och Lunne. (Om någon undrar var så är det en bit längs Rissnavägen)

Omvärlden: Kung är Karl XIV Johan sedan 1814 och Sverige är i union med Norge efter Napoleon besegrats. Finland förlorade vi till ryssarna 1809. Flera soldater från Brunflo dog under detta krig och andra blev tillfångatagna så det kriget bör man känna till. Det finns mycket soldater i Jämtland som en lite befolkning ska hålla. Bönderna är indelade i rotar som försörjer en soldat var.

1000